

เสรีภาพนักเขียน

การอภิปรายพิเศษในวชิการรณกรรมปัจจุบัน วันที่ 7 สิงหาคม 2527

นายทองใบ ทองเปาด์

วิทยากร

นายอุดร วงษ์ทับทิม

วิทยากร

รองศาสตราจารย์รีนฤทัย สัจจพันธ์

ผู้ดำเนินการอภิปราย

เนื่องจากในช่วงแรกของการอภิปรายมีปัญหาขัดข้องทางด้านเครื่องเสียง ฉะนั้น การอัดเทปการอภิปรายครั้งนี้จึงมีเสียงขาดหายไปในช่วงต้นของการอภิปราย จึงขอสรุปการ อภิปรายในช่วงต้นดังนี้

พิธีกรกล่าวแนะนำวิทยากรทั้ง 2 ท่าน คือ

คุณทองใบ ทองเปาด์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ทำงานเป็นทนายความ เป็นนักหนังสือพิมพ์มาหลายฉบับ เคยได้รับมรดกจากการเมืองต้อง ดิดคุกโดยไม่มี การแจ้งข้อหาอยู่ยาวนานถึง 8 ปีในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากได้ร่วมกลุ่มกับนักหนังสือพิมพ์อื่น ๆ เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ หรือ “ศรีบูรพา” ไปประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนตามที่ได้รับคำเชิญ เมื่อกลับมาก็ถูกจับขังคุก หลังจากได้รับการ ปลดปล่อยแล้ว คุณทองใบได้ทำงานด้านทนายความมาตลอดและเป็นทนายประชาชน หรือทนายคนจน เพราะคุณทองใบอุทิศตนเองทั้งแรงกายแรงใจทรัพย์สิน เพื่อช่วยเหลือคน ยากจนโดยอาศัยความรู้ทางกฎหมายที่เล่าเรียนมา ทางด้านงานเขียน คุณทองใบมีงานเขียนทั้ง เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ เรื่องแปล แต่ช่วงระยะหลังนี้มีงานเขียนด้านบทความเป็นส่วนใหญ่ แต่ ด้วยความสนใจในงานประพันธ์นอกเหนือจากกฎหมาย ทำให้คุณทองใบทำหน้าที่เป็นกรรมการ ในสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยหลายสมัย และปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคม นักเขียนแห่งประเทศไทย

คุณอุตุร วงษ์ทับทิม เป็นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นผู้ที่สนใจงานวรรณกรรมมาก คนหนึ่ง มีผลงานเขียนเรื่องสั้นและมีงานแปลหลายเล่ม ปัจจุบันคุณอุตุรทำงานฝ่ายข่าวต่างประเทศหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หลังจากแนะนำวิทยากรทั้งสองท่านแล้ว พิธีกรขอให้คุณทองใบ ทองเปาด์ เริ่ม กล่าวถึงเรื่อง **เสรีภาพของนักเขียนว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยอะไรบ้าง**

คุณทองใบ ทองเปาด์กล่าวว่า เรื่องเสรีภาพของนักเขียนขึ้นอยู่กับประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก *ความเหมาะสมของเนื้อหา* ของสิ่งที่เขียน งานเขียนบางอย่างผู้เขียนมี เสรีภาพในการเสนอเนื้อหาได้มาก เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น เป็นงานเขียนที่แสดงจินตนาการ ความคิดฝันอารมณ์ความรู้สึก ฉะนั้นนวนิยายเรื่องสั้นจึงเป็นงานเขียนที่มีเนื้อหาหลากหลาย แต่งานเขียนบางอย่างเป็นงานเขียนที่เจาะจงเนื้อหาในวงแคบ เช่น ประวัติศาสตร์ สารคดี ข่าว บทความ นักเขียนไม่มีเสรีภาพที่จะบิดเบือนข้อเท็จจริง หรือเพ้อฝันจินตนาการไปไกลกว่า ข้อเท็จจริง ฉะนั้นนักเขียนที่มีงานเขียนที่กล้าแสดงข้อเท็จจริงเช่นนี้จะมีข้อจำกัดด้านเสรีภาพ ในการเขียนอยู่บ้าง

ประการที่สอง คือ ความเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เป็นปัจจัยอีกประการหนึ่ง เสรีภาพของนักเขียนจึงขึ้นอยู่กับสถาบัน หรือความเชื่อ หรือข้อกำหนดต่าง ๆ ในสังคม ข้อ กำหนดเหล่านี้มีหลายอย่าง

อย่างแรกได้แก่ กฎหมายบ้านเมือง เรามีกฎหมายหลายอย่างที่ควบคุมเสรีภาพในการ เขียน เช่น กฎหมายอาญา มีกฎหมายมาตรา 142 ในส่วนที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ มีกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือกฎหมายในราชอาณาจักร มีกฎหมายว่า ด้วยการล่วงละเมิดความสัมพันธ์กับต่างประเทศมีกฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทเพื่อไม่ให้ มีข้อเขียนที่แสดงออก (ส่วนที่จะรายงานต่อไปนี้เป็นส่วนที่ถอดเทปมา) ไปในทางที่เสื่อมเสีย แก่เขาหรือแม่แต่คนตายไปแล้วเราหยิบยกเรื่องของเขามาเขียนด่าว่าเป็นที่เสื่อมเสียต่อเขา ต่อ เกียรติยศชื่อเสียง หรืออาจจะเห็นว่าเขาถูกดูหมิ่น เกียรติยศชัง ก็ถูกฟ้องหมิ่นประมาทได้ เมื่อ ถูกฟ้องหมิ่นประมาทแล้วยังไม่พอยังถูกฟ้องค่าเสียหายฐานละเมิดกฎหมายแพ่งไปอีก ซึ่งบางที อาจติดทั้งคุก เสียทั้งเงินให้เขาไปด้วย นี่พูดหมายถึงแง่กฎหมายอาญา ที่นี้ก็จะมีบางส่วนที่ เกี่ยวกับขบวนการยุติธรรม เวลาเราเขียนก็มีอยู่บ่อย ๆ ที่นักเขียนเขียนไปแล้ว หรือนักหนังสือ-พิมพ์เขียนไปแล้ว เขียนวิพากษ์วิจารณ์ศาล ศาลในบ้านเรานั้นก็คือ ศาลยุติธรรมแห่งชาติ เรียกว่า เป็นขบวนการยุติธรรมที่ทำไปในนามพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะ ฉะนั้นถ้าไปเขียนเกี่ยวกับศาลถูกจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ตามประมวลกฎหมายพิจารณาความแพ่ง มาตรา 32 อาทิเช่น การเสนอข่าวสารต้องเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง ซึ่งมีข้อจำกัดอยู่ คุณจะใช้ เสรีภาพไปวิพากษ์วิจารณ์ ไปเสนอข่าวล่าเอียงข้างใดข้างหนึ่ง หรือไปวิพากษ์วิจารณ์นาย คนนั้น อัยการคนนี้หรือผู้พิพากษาทำการอย่างไม่เป็นธรรมอย่างนี้ทำไม่ได้ อันนี้ก็เป็นที่จำกัด ที่มีอยู่ตามกฎหมายอื่นอีก เช่น ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งคุณจะไปเขียนยุยง ส่งเสริมให้ประชาชนเกลียดชังซึ่งกันและกันหรือให้มีการแบ่งชนชั้นหรืออะไรต่าง ๆ ก็อาจจะ เข้าข่ายผิดกฎหมายคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีข้อจำกัดอย่างกว้างขวางมาก บางทีเขียนไปเขียนมาก็อาจจะ ไปเข้าข่ายว่า ไปสนับสนุนช่วยเหลือ หรือเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ให้แก่คอมมิวนิสต์อย่างนี้ ก็ได้ อันนี้เราก็ต้องระมัดระวัง

นอกจากนี้ก็มีคำสั่งคณะปฏิรูปฉบับ พร.42 ซึ่งมีบทบัญญัติ 8 ประการ เขียนไว้ ชัดตาร่างไว้เลยว่า อันนี้คุณเขียนได้ หรือเขียนไม่ได้ เช่นจะไปวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล หรือดูถูก ชนชาติไทยของเรา หรือขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย หรือเรื่องอื่น ๆ บางทีเขียนไม่ได้ อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายที่บังคับไว้หรือแม้แต่การเขียนเกี่ยวกับเด็ก เด็กคือผู้ที่มีอายุ ตั้งแต่ 7 ปีไม่เกิน 14 ปี เยาวชนคืออายุ 14 ปีไม่เกิน 18 ปี ถ้าหากว่าเด็กเหล่านี้ไปทำความผิด ทางอาญาก็ถูกจับกุม บางทีตำรวจจับกุมคุณจะไปเขียนชื่อเด็กในหนังสือหรือในรายงานของคุณ

หรือลงภาพเด็ก ชื่อโรงเรียน หรือว่าจะอะไรที่ทำให้เขารู้จักเด็กนั้นคุณทำไม่ได้เลย กฎหมายห้าม เราจะเห็นว่าส่วนหนึ่งในการจำกัดเสรีภาพของนักเขียน ก็คือกฎหมายบ้านเมือง อันนี้เป็นส่วน สำคัญมาก แน่แน่นอนว่าถ้าคุณเขียนนวนิยาย บทกวี สิ่งเหล่านี้คุณอาจจะฟันไปได้ไม่ถูกบังคับ โดยตรง แต่จะถูกบังคับหนักถ้าคุณเป็นนักข่าว นักหนังสือพิมพ์ นักเขียนสารคดีหรือทางวิชาการ ต่าง ๆ อีกอันหนึ่งที่มีส่วนในการจำกัดเสรีภาพของเราทำให้เราเขียนไม่ได้อย่างที่ใจเราสมัคร ก็คือ *เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ* อันนี้คนทำหนังสือพิมพ์หรือนักเขียนย่อมจะทราบดี บางทีก็ต้องฝืนใจ คือไม่มีเสรีภาพในการเขียนตามที่ใจตัวรัก หรือใจตัวปรารถนา เพราะว่าคุณเป็นนักเขียนคุณก็ กินข้าวเหมือนกัน คุณมีครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ คุณมีบุตรที่จะต้องส่งเสียให้เล่าเรียน ทีนี้ เมื่อคุณเขียนคุณก็หวังค่าจ้างค่าเขียนหนังสือเพื่อยังชีพ ทีนี้การเขียนบางครั้ง คุณก็มีแต่สมอง ปากกา มีกระดาษ หรือพิมพ์ดีด คุณเขียนไปแล้วทำยังไงคุณจะได้เงิน คุณก็ต้องเอาไปขายให้ เจ้าของโรงพิมพ์ ทีนี้ก็มีปัญหาซึ่งนักเขียนรุ่นก่อน ๆ ประสบมากเรื่องนี้เพราะส่งไปแล้วเขา ไม่ชอบเรื่อง อย่างนี้ ซึ่งเราใช้สิทธิของเราเขียนไปแล้ว เสรีภาพที่จะเขียนไปแล้ว แต่เขาไม่ชอบ เรื่องอย่างนี้ บางทีเรื่องน่าเน่าก็ขายดีเพราะคนชอบซื้อ บางทีเราก็จงใจว่าทำไมเรื่อง น่าเน่าจึงพิมพ์ขายได้ เรื่องดี ๆ จึงขายไม่ออก มันก็เกิดมาจากว่า บางทีทางโรงพิมพ์เขาไม่ชอบ เรื่องที่เขียนเพราะพิมพ์แล้วเป็นอันตรายต่อเขา พิมพ์ไปแล้วจะทำให้โรงพิมพ์ถูกปิดหรือถูกจับ ที่สำคัญก็คือเขียนไปแล้วไม่ทำกำไร เจ้าของโรงพิมพ์เขาก็ไม่ชอบ นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งในการ จำกัดเสรีภาพของนักเขียนว่าจะต้องเขียนไปอย่างไรบ้าง บางทีเขียนตามใจตัวเองไม่ได้ ผมเคย มีเพื่อนเป็นนักเขียนด้วยกันหลายคน บางคนเคยดำรงตำแหน่ง นายกสมาคมนักเขียนก็มี เราก็ เคยประท้วงเคยพูดกับเขาว่า ทำไมคุณเขียนเรื่องอย่างนั้นมันไม่เกิดประโยชน์อะไรต่อสังคมเลย ลูกหลานของเราไม่ได้ประโยชน์อะไรจากเรื่องของคุณ คุณเองก็มีฐานะดีแล้วน่าจะเขียนงานที่เป็นวรรณกรรม ซึ่งจะทำให้ชื่อเสียงของคุณอยู่ไปชั่วนิรันดร์ได้ แต่บางทีเขาบอกเขียนไปแล้ว โรงพิมพ์ไม่รับ อย่างนี้ก็มีส่วนในการจำกัดเสรีภาพของนักเขียน เพราะว่าความจำเป็นบังคับ ทางเศรษฐกิจก็มีส่วนเป็นอันมาก

ทีนี้อีกข้อหนึ่งที่จำกัดเสรีภาพของนักเขียนก็คือ อาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ *ศีลธรรมหรือ มโนธรรม* ทีนี้นักเขียนบางคนอาจจะไม่แคร์อะไรเลย ไม่สนใจอะไรทั้งสิ้น อยากจะเขียนเขาก็ เขียนได้ตามใจเรียกว่า “พูดได้ตามใจคือไทยแท้” ใครจะเสียหายอะไรก็ช่าง บางท่านก็อาจจะ เคย คือ เขาเชื่อในเสรีภาพของเขามากเกินไปก็เขียนมันเข้าไป จะผิดศีลธรรมผิดจรรยาบรรณ อะไรก็ตาม บางทีอาจจะมีความเขียนอย่างนั้น แต่ว่าโดยแท้จริงแล้วผู้ที่มีสามัญสำนึก หรือ ผู้มีมโนธรรมแล้ว ก็จะไม่เขียนในสิ่งที่ฝ่าฝืนในศีลธรรมและมโนธรรมออกไปก็ได้ นี่เป็นส่วน สำคัญส่วนหนึ่งที่บีบบังคับนักเขียนอยู่ เพราะฉะนั้นนักเขียนเองก็เหมือนนักหนังสือพิมพ์หรือ

คนอื่น ๆ คือเรามีเสรีภาพ แต่บางครั้งเสรีภาพของเรานั้นเราก็ถือพร้อมกันไปว่า เสรีภาพต้อง
คู่กับความรับผิดชอบด้วยเพราะเราต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อมนุษยชาติ
รับผิดชอบต่อความดีงามหรือความถูกต้องต่าง ๆ เหล่านี้ เราก็มีส่วนอยู่ด้วย ผมอยากจะให้
พวกคุณได้นึกถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อย่างเช่นคุณคงทราบว่ามีนักเขียนบางคน
ได้รับรางวัลโนเบล บางคนรับรางวัลแมกไซไซ หรือรางวัลซีไรท์ เราจะเห็นว่ารางวัลต่าง ๆ ที่
เกิดขึ้นบางครั้ง ก็เหมือนกับการตีกรอบให้แก่ักเขียนที่จะหล่อหลอมหรือผลิตงานที่มีคุณค่า
ต่อสังคมหรือต่อมนุษยชาติออกมา อย่างของซีไรท์นี่บอกไว้เลยว่านักเขียนที่จะเติบโตขึ้นมา
จะต้องมีงานเขียนในทางสร้างสรรค์และรับใช้ประชาชาติ คุณจะบอกว่า นี่จำกัดเสรีภาพของ
นักเขียนก็ไม่เชิงแต่เพราะเรามีความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อมนุษยชาติ เราก็บอกว่าควรจะมี
หลักเกณฑ์ในการเขียนอย่างนี้ คือเขียนในสิ่งที่ประโยชน์ไม่ใช่เขียนแล้วไปทำลายสังคม
หรือทำลายมนุษยชาติ ซึ่งอันนี้ก็สอดคล้องกับมติของ UNESCO คือองค์การวิทยาศาสตร์และ
วัฒนธรรมของสหประชาชาติ ซึ่งมีมติออกมาหลายมติ ที่ออกไปเป็นการชี้แนะแนวทาง เรา
จะบอกว่าจำกัดเสรีภาพก็ได้เพราะมันเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ความดีงามไว้ก่อน อย่างของ UNESCO
เขาจะมีไว้เลย มติของเขาจะประมาณการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นการโฆษณาชวนเชื่อทุกรูปแบบ
ที่จะก่อให้เกิดการทำลาย หรือการข่มขู่ต่อสันติภาพ หมายความว่าถ้าเขียนยุยงสงคราม มติของ
UNESCO เขาก็ชัดเจนไม่เห็นด้วย เขาประมาณก็เท่ากับว่าจำกัดเสรีภาพว่าคุณอย่าไปโฆษณา
หรือยุยงให้เกิดสงคราม เพราะสงครามทำให้เกิดการทำลายล้างทำให้เกิดการฆ่าฟันกัน ใน
ขณะเดียวกัน UNESCO ก็สนับสนุนให้มีการเผยแพร่หรือการเขียนส่งเสริมทางด้านสันติภาพ
ส่งเสริมเสรีภาพระหว่างมนุษยชาติ คัดค้านการรังเกียจเหยียดหยามผิว การแบ่งเผ่าพันธุ์มนุษย์
เป็นสิ่งที่ UNESCO ได้เสนอขึ้นเป็นแนวทางสำหรับสื่อมวลชน หรือแก่ผู้ที่จะเข้าร่วมใน
ขบวนการนักเขียนต่อไป อันนี้ก็อยากจะฝากไว้ให้ได้คิดว่าแนวโน้มต่าง ๆ ของวรรณกรรม
เทียบเท่าวรรณกรรมโลกก็ดี ของไทยก็ดี มันจะมีออกมาในลักษณะอย่างนี้ เพราะว่าเราต่างก็
เห็นแล้วว่าโทษของสงครามมากมายเหลือเกิน เราก็พยายามต่อสู้เพื่อการนี้ สิ่งนี้เป็นการกล่าว
อย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับเสรีภาพของนักเขียน แต่แน่นอนนักเขียนของเรานั้น อาจจะใช้จินตนาการ
ไปอย่างกว้างขวางเพรีดแพร้วบรรเจิดอย่างไรก็ได้ แต่ว่าในที่สุดมันก็มีสิ่งที่เป็นข้อจำกัดอยู่
อย่างน้อย ๆ ที่สุดก็คือ มโนธรรม-ศีลธรรม และความรับผิดชอบต่อจิตสำนึกของเรามีต่อ
มนุษยชาตินั่นเอง”

รศ. วันฤทัย “คุณทองใบได้เรียบเรียงเรื่องราวไว้เป็นอย่างดีแล้วถึงส่วนที่เป็นปัจจัยเกี่ยวกับเสรีภาพ
ของนักเขียน ต่อไปคุณอุตรจะพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพของนักเขียนว่า ในฐานะที่คุณอุตรทำงาน
ด้านกองบรรณาธิการมา ในแง่ของสำนักพิมพ์ และในแง่ของตลาดเป็นส่วนที่จำเป็นต่อเสรีภาพของ
นักเขียนหรือไม่”

อุคร “เรื่องที่จะกล่าวถึงนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เราประสบพบเห็นกันมาในทุกวันในวงการหนังสือพิมพ์ หรือวงการธุรกิจการพิมพ์ด้านนิตยสารพวกหนังสือพิมพ์ทั่ว ๆ ไป ปัจจุบันส่วนใหญ่เรื่องปัญหาเสรีภาพของนักเขียนนี้ ก็มีการคุยกันในส่วนของการเขียน บางครั้งถูกกำหนดโทษโดยสภาพที่มันไม่ได้เกิดขึ้นกับเรา อย่าง *ประเด็นแรกคือคุณภาพงาน* หมายถึงว่าเนื้อหาของเรื่อง ของงานบางครั้งมันต้องสอดคล้องกับแนวหนังสือ ถ้าหากไม่สอดคล้องกับแนวหนังสือเราเสนอไปก็ไม่มีคุณค่าอะไรหรือหมายถึงการสูญเปล่า เขากำหนดมาแล้วว่า เขาไม่ต้องการเรื่องประเภทนี้หรือไม่ต้องการลงพิมพ์ในแนวนี้ เพราะว่าหนังสือก็อย่างที่บอก เขาทำเพื่อธุรกิจ คือเป้าหมายหลักของนักเขียนหนังสือธุรกิจทุกวันนี้ก็คือยอดขาย ถ้าคิดจะเป็นนักเขียน ประเด็นแรกที่ต้องคิด คือเรื่องหนังสือว่าตัวเองเขียนเรื่องอะไรจะทำหนังสือแนวไหน คือต้องมีแนวสำหรับพื้นฐานประเด็นแรก โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนักเขียนหรือการเขียนพื้นฐานทั่วไปก็คือว่าคุณอาจจะมีส่วนในความคิดที่ว่าเป็นคนหนึ่งในสังคม ต้องการที่จะสะท้อนภาพของสังคม หรือตีแผ่สภาพวิถีชีวิตของคนในสังคมออกมาให้คนทั่ว ๆ ไปได้เห็น อาจจะมาในรูปแบบของเรื่องสั้น เรื่องยาว บทกวีหรืออะไรก็ได้ ซึ่งถ้าจับประเด็นการเขียนในแนวนี้คุณอาจจะออกมาในรูปการเป็นนักเขียน นักหนังสือพิมพ์อะไรก็ได้แล้วแต่ การที่โดดเด่นออกมาในรูปแบบดังกล่าวนี้ ปัญหาที่คุณต้องประสบในเรื่องของสิทธิเสรีภาพก็คือ หนังสือพิมพ์หรือนิตยสารนี้ จะมีนโยบายกำหนดคุณอยู่ คือเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวที่สุดที่คุณต้องยอมรับ งานบางที่หรือหนังสือพิมพ์บางแห่ง จะกำหนดมาเลยว่า คุณจะแตะต้องคนใดคนหนึ่งในทางที่ไม่ดีไม่ได้ ว่าไม่ได้ ดำไม่ได้ เพราะบางเรื่องหรือบางคนถือว่าเป็น SENSITIVE ทางการเมือง นักข่าวบางคนถูกจำกัดเลยว่า จะเขียนเรื่องนี้ไม่ได้จะต้องให้พ้นช่วงที่มีเรื่องไปก่อน คุณค่อยกลับมาเขียนข่าวใหม่ เพราะถ้าเขียนไปหรือเสนอข่าวบางอย่างออกไป แล้วเกิดพลาตอะไรขึ้นมา นั่นหมายถึงว่าจะต้องมีการหยุดพิมพ์หรือถูกเตือนถูกปิดหนังสือพิมพ์ บางครั้งเราไม่ได้เจตนาเขียนข่าวหรือสื่อสารในลักษณะร้าย แต่เมื่อมองผลระยะยาวหรือปฏิกิริยาที่จะมีตามมา เราจะต้องปิดบังเรื่องหรือตัดข่าวออกไปตั้งแต่แรกเลย บางทีการเขียนยังไม่ได้เริ่มเขียนถึงประเด็นที่จะพูดถึง แต่สันติบาลโทรมาขอรับรองว่าอย่าเสนอข่าวไปในทำนองนี้ ซึ่งสันติบาลก็จะบอกคนเขียนคอลัมน์ว่าให้ระมัดระวังข่าวนี้เอาไว้ไม่จำเป็นอย่าไปแตะ นี่เป็นอีกส่วนหนึ่งในเรื่องเสรีภาพ อีกส่วนหนึ่งคือ ในตัวนักเขียนเอง บางครั้งคนทำงานไม่มีโอกาสได้เสนอข่าว ทั้ง ๆ ที่ข้อมูลพร้อม จะเสนอออกไปไม่ได้ เพราะต้องมีการทำงานเป็นขั้นตอน คือคุยกับหัวหน้าข่าวว่า ควรเสนอไปไหม ผ่านไหม เพราะเกรงจะไปมีผลต่อคนอ่าน ต่อความเคลื่อนไหวของคนอ่าน เมื่อหัวหน้าข่าวไม่ยินยอมก็ไม่สามารถเสนอออกมาได้ เมื่อเทียบกับประเทศอื่นแล้วรู้สึกว่ามันต่างกันมาก อย่างในเมืองจีนทุกวันนี้ เด็กจีนอายุ 7-8 ขวบ หรือ 12 ขวบ ก็สามารถทำหนังสือพิมพ์ออกมาได้ โดยไม่มี

การตรวจสอบอย่างเข้มงวด ทั้ง ๆ ที่ประเทศจีนเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ในเมืองไทยหนังสือพิมพ์บางฉบับก็มีการตรวจสอบกัน ซึ่งมันก็เป็นสิ่งน่าคิดว่ามันไม่น่าจะมีขึ้น เพราะว่ามันมองถึงการเขียนแล้ว มันเป็นเรื่องของเสรีภาพที่คนเขียนมีสิทธิจะแสดงความคิดเห็นได้ ในเรื่องของการแสดงความคิดเห็น บางคนก็บอกว่า “เสรีภาพเหมือนกับท้องฟ้าที่เว้งว่างกว้างไกล” ไม่มีอะไรมาปิดกั้นมันได้ ซึ่งแน่นอนคนที่ใช้เสรีภาพเป็นจะต้องรู้จักความรับผิดชอบ อันนี้เป็นเรื่องที่คุณทำงานในวงการนี้ จะต้องตระหนักเอาไว้ว่าเรื่องความรับผิดชอบต่อเสรีภาพเป็นของคุณกัน เพราะถ้าเกิดผิดพลาดอะไรขึ้นมา ก็หมายถึงว่าคุณ “ทุบหม้อข้าวตัวเอง” คือโรงพิมพ์อาจถูกปิด หรือคุณอาจถูกออกจากการงาน มันเป็นเรื่องละเอียดอ่อนสำหรับการทำงานของนักเขียน ในส่วนของสำนักพิมพ์ก็เหมือนกัน เขาก็มีแนวของเขาเลยว่าสำนักพิมพ์ของเขาต้องการงานชนิดใดแนวไหน คุณก็สามารถจะเสนอแนวนั้น ๆ ยังสำนักพิมพ์ได้ อันนี้ก็คือเสรีภาพพื้นฐานของการเขียน”

รศ. รัตน์ฤทัย “ประเด็นที่ คุณอุคร ได้กล่าวไปก็กระจ่างชัดแล้ว ขอเรียนเชิญคุณทองใบขยายความต่อในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งที่ได้พูดไปแล้ว”

ทองใบ “ก็อยากจะเล่าถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาที่เข้าไปทำหนังสือพิมพ์ คือแนวทางของหนังสือพิมพ์บางทีก็มีความสำคัญเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบางกรณีการเมืองของประเทศมีส่วนสำคัญมากในการกำหนดเสรีภาพหรือทิศทางของนักเขียน ในสมัยที่ผมทำหนังสือพิมพ์ นอกจากเขียนเรื่องสั้น ก็เขียนบทบรรณาธิการ เขียนสารคดี แม้กระทั่งรายงานข่าว ที่นี้หนังสือพิมพ์ที่เราทำพอเราไปทำ ๆ เขาก็ถูกคำสั่งห้าม หนังสือพิมพ์บางที เขาลงทุนมากก็กลัวการถูกปิดที่สุด ผมก็เคยถูกคำสั่งย้ายตำแหน่งหน้าที่ ถูกย้ายจนกระทั่งถูกว่า “คุณอย่าไปทำข่าวที่ตรงนั้น คุณไปอยู่ตรงโน้นก็แล้วกัน” คือย้ายจากข่าวที่มันพื้วฟ้าออกไป บางทีเราใช้เสรีภาพในการเขียน เขียนออกไปเราคิดว่าคนต้องชอบและเมื่อมีคนชอบเรามาก ๆ เราก็อยากเขียนอีก แต่แล้วก็เขียนไม่ได้ถูกสั่งห้ามอีก การเมืองเป็นเรื่องสำคัญมากเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งในการเข้ามาว่ามีเสรีภาพ หรือบทบาทในการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ นอกจากปัญหาอื่น ๆ ในกฎหมายแล้ว ยังมีอำนาจมืดอยู่อีกบางส่วนขึ้นมาจำกัดเสรีภาพของนักเขียนได้เหมือนกัน อำนาจมืดก็มีอำนาจสว่างก็มี ในสมัยจอมพลสฤษดิ์มีอำนาจ หนังสือพิมพ์มีข่าวคัดค้านจอมพลสฤษดิ์อย่างมาก แต่ท่านก็ไม่จับยิงทิ้งแต่ท่านสั่งให้ “ไอ้เฒ่า” มากระที่บโรงพิมพ์พัง แทนพิมพ์พัง นี่ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีส่วนเข้ามาจำกัดเสรีภาพ นี่คือนักเขียนคนนั้นตอนนั้นก็สิ้นชีวิตไปแล้ว การเมืองนี่ก็มีส่วนเข้ามาจำกัดเสรีภาพของผู้่านอย่างมาก

เวลานี้คนทำหนังสือพิมพ์จะรู้ดีว่าเมื่อก่อนมีพนักงานการพิมพ์อยู่ไม่กี่คน มีตำรวจเท่านั้นเอง ตอนนี่ก็มีการตั้งทหารเข้ามา 9 คน มาเป็นพนักงานคอยตรวจสอบข่าวต่าง ๆ เพราะ

ฉะนั้นเสรีภาพของนักเขียนก็ยิ่งถูกจำกัดมากขึ้น ๆ และบางคนเบื่อหน่าย ไม่อยากจะเขียนหนังสือ เพราะเขียนอะไรมากไปก็ไม่ได้ อย่างที่เป็นข่าวครึกโครมอยู่เมื่อไม่นานมานี้ซึ่งมันก็เป็นส่วนหนึ่งที่ว่าเราจะต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นคุณจะเห็นว่าบางทีทำไมนักเขียนจึงมีนามปากกามากนัก บางทีก็มาจากเหตุผลนี้เหมือนกัน บางทีที่ต้องใช้นามปากกา อาจจะมีเหตุผลทางเศรษฐกิจก็มี บางคนก็ไม่ใช้นามปากกา บางทีก็ใช้เพราะว่าใช้แล้วบางทีก็ปลอดภัย ไม่ถูกตีหัวหรือถูกจับเอาง่าย ๆ แต่ว่านักเขียนบางคนใช้นามปากกาเพราะว่ามีคนนิยมมาก ถ้าเขียนมากแล้วใช้นามปากกาเดียวเดี๋ยวก็จะถูกด่าว่าเขียนซ้ำซากอยู่คนเดียว จึงต้องเขียนหลาย ๆ นามปากกา หรือบางทีการใช้ชื่อจริง ก็อาจจะถูกจับง่าย ๆ นั่นเอง

อีกอย่างหนึ่ง ที่อยากจะกล่าวถึงก็คือ *เรื่องของภาษา* เป็นสิ่งสำคัญมาก คุณอย่าคิดว่าเราใช้เสรีภาพใช้ภาษาได้อย่างใจเราชอบ อย่างนี้ก็ใช้ไม่ได้เป็นอันตรายเหมือนกัน แม้แต่ในทางกฎหมาย ถ้าคุณใช้ภาษาสุภาพ ภาษาสวรรค์ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าใช้ภาษาที่พิลึกแพลง จนพิเรนไปหยาบซาลามากไปเราก็ไม่มีสิทธิ์ทำเหมือนกัน เพราะผิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ในกฎหมายนี้จะมีคำอยู่ 2 คำทั้งกฎหมายใหญ่ กฎหมายการพิมพ์ที่จำกัดเสรีภาพเราอยู่โดยตรงก็คือ นักเขียนจะเขียนอะไรก็ตาม แต่จะเขียนอะไรที่เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่ได้ หรือจะเขียนอะไรที่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้ เป็นสิ่งที่ต้องคำนึง และการใช้ภาษาก็เช่นกัน ถ้าใช้ภาษาก้าวร้าวก็อาจถูกจับได้ง่าย ๆ เหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ศาลก็ไม่มีเมตตาจะให้เราเลยในการเขียนลักษณะอย่างนี้ เพราะฉะนั้นบางทีเราก็ต้องจำกัดตัวเราเองในการใช้ภาษา จริงอยู่เราอาจจะพัฒนาภาษาของเราต่อไปได้แต่เราต้องระมัดระวังที่จะไม่ให้ภาษานำเราไปสู่คุกตะราง

เท่าที่พูดมานี้ ส่วนใหญ่จะเน้นถึงนักเขียนที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่ถ้าเป็นนักเขียนที่เขียนนวนิยาย เขียนบทกวีแล้วรู้สึกว่าจะมีเสรีภาพอันกว้างไกลที่ใช้จินตนาการไปได้อย่างกว้างขวาง และถูกจำกัดน้อยกว่า ถ้าจะว่าไปแล้ว เราเห็นจะว่านักเขียนที่เขียนนวนิยายถูกจำกัดเสรีภาพน้อยกว่า

ทุกวันนี้จะมีวรรณกรรมและหนังสือที่ถูกประกาศห้ามตามคำสั่งคณะปฏิรูปฉบับที่ 43 อย่างน้อยเกือบสามร้อยเล่ม ถูกห้ามไม่ให้มีไว้ในครอบครองใครมีถือว่าผิดกฎหมาย นั่นก็หมายความว่าหนังสือเหล่านั้นถูกจำกัดเสรีภาพอยู่เป็นบางส่วนเราจะเห็นว่ามิอะไรหลาย ๆ อย่าง ที่อยากจะบอกว่าเสรีภาพในบ้านเราถูกจำกัด เพราะถ้าจะเทียบกันพูดอย่างยุติธรรม อย่างเป็นทางการระหว่างสมาชิกสมาคมอาเซียนด้วยกัน ผมเป็นคนหนึ่งที่ต่อต้านการกดขี่เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ แต่ถ้าเรามาพูดถึงว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เมืองไทยหรือเสรีภาพของการเขียนระหว่างประเทศในอาเซียนด้วยกัน 5 ประเทศ ไทยเราได้ชื่อว่ามีเสรีภาพมากที่สุด นี้พูดอย่าง

เป็นกลางเป็นธรรม ถ้าเปรียบเทียบกันแล้ว แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่เราพอใจ เพราะเรารู้สึกว่าเราถูกจำกัดเสรีภาพมากไปอยู่ดี บางทีเราอยากเขียนอะไรสักอย่างเราก็เขียนไม่ได้ ไปแต่จะต้องใครสักคนก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นก็อย่าไปกลัวว่ามีกฎหมายอยู่จะไร้เสรีภาพมันอยู่ที่ว่าคุณจะรู้จักเดินมัย ถ้าทางตรงเดินไม่ได้ควรใช้ทางอ้อม อาจจะนานหน่อย แต่ก็สามารถไปได้ อีกอย่างหนึ่งที่เราควรจะต้องรู้ ว่าในสถานการณ์นี้คุณจะทำอย่างไรคุณถึงจะเขียนได้ เราเขียนหนังสือได้ เราทำมันอยู่ตลอดเวลา มันอยู่ที่วิธีการที่คุณจะเขียนด้วย เพราะฉะนั้นอย่าไปท้อใจในการที่มีกฎหมาย ผมยกกฎหมายมาให้ดูก็เพื่อให้รู้ว่า เราปกครองโดยกฎหมาย โดยยุติธรรม คุณต้องเคารพต่อกฎหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญ แต่ในขณะที่เดียวกันคุณก็ต้องพยายามต่อสู้เพื่อสิ่งที่ตั้งงามต่อไปด้วย ใครจะมาบอกว่า กฎหมายห้ามไว้แล้วก็ตาม คุณควรศึกษากฎหมายให้รู้ เพื่อจะได้ไม่ทำผิดกฎหมาย แต่กฎหมายมิได้ห้ามที่จะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เพราะฉะนั้นคุณก็มีสิทธิ์ที่จะต่อสู้ได้เพื่อสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ตั้งงาม มันอยู่ที่วิธีการที่เราจะทำ”

รศ. รื่นฤทัย “พูดถึงเรื่องเสรีภาพกันไปแล้วว่าเสรีภาพนั้นจะเมื่อไร อย่างไร เสรีภาพนั้นก็อยู่ได้ทุกเมื่อแต่ก็ยังต้องมีข้อจำกัดอยู่ทุกเมื่อเหมือนกัน เสรีภาพอาจมีการยืดหยุ่น หรือแคบและกว้างในแต่ละสถานการณ์”

ต่อไปเป็นคำถามจากผู้เข้าฟังการบรรยาย

คำถาม - “อยากทราบความคิดเห็น ในฐานะที่คุณทองใบเป็นนักกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพข้อเขียนที่เขียนออกมาแล้วถูกจับกุม”

ทองใบ “เราถูกปกครองโดยกฎหมาย คนไทยได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นไม่ว่าคุณ ผมหรือใคร ๆ ก็ตามมีสิทธิถูกจับตลอดเวลา ถ้าทุกคนไปทำอะไรผิดกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ในขณะนั้น ถ้าเราไปละเมิดกฎหมายก็ต้องถูกจับ อันนี้เป็นสิทธิ เป็นปรากฏการณ์ธรรมดา เราอยู่ในสังคมเราจะอยู่เหนือกฎหมายเป็นไปไม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของคุณที่จะต้องรู้กฎหมาย”

คำถาม - “การที่ทหารมาควบคุมการพิมพ์ ขอบข่ายการควบคุมนี้จะอยู่ที่ใดบ้าง อยู่ในโรงพิมพ์ หรือว่ามีสถานีอยู่ที่ใดบ้าง ในเมื่อโรงพิมพ์ก็มีหลายแห่ง และนักเขียนก็มีกระจายทั่วไป”

ทองใบ “อันนี้ความจริงทหารเข้ามาในฐานะได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานสอบสวนเท่านั้น ไม่ได้มาควบคุมโรงพิมพ์ หรือหนังสือพิมพ์ทั้งหมด คือพนักงานการพิมพ์มีหน้าที่คอยตรวจดูว่าข่าวสารต่าง ๆ ที่พิมพ์ขึ้นว่าข่าวสารนั้นถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องก็อาจจะบอกว่าข่าวนี้ผิดพลาดและควรแก้ไข ไม่ได้มาจับผิดเสียทีเดียว ต้องมาดูว่าทุกคนทำการโดยสุจริต เราต้อง

มองในแง่ นั้น แรก ๆ หนังสือพิมพ์ก็จะมองว่าเป็นการเกินไปเพราะแต่ไหนแต่ไรมาก็มีแต่อธิบดี
กรมตำรวจหรือตำรวจสันติบาลเท่านั้นที่มาตรวจ เมื่อมีทหารเข้ามาเป็นพนักงานการพิมพ์ด้วย
ก็คงจะรู้สึกว่ปรากฏการณ์ใหม่นี้มันแปลกเหมือนกับเข้ามาคุกคามเสรีภาพกันเกินไป ทุกคนมี
เสรีภาพที่จะคิด”

คำถาม - “เคยอ่าน “ลอกคราบสังคม” หรือไม่ กรุณาเล่าเรื่องย่อด้วย พร้อมวิจารณ์เนื้อหาว่าสมควร
มั้ที่ถูกห้ามตามความเห็นของคุณ”

ทองใบ “ไม่ได้อ่านเพราะหนังสือถูกยึดไปแล้ว และถ้ามีแล้วนำมาเผยแพร่ผมก็ผิดกฎหมาย แต่
เมื่อผมเป็นทนายความผมต้องได้อ่านอย่างละเอียดเมื่อไปถึงศาล”